

مقدمه

صنعت نساجی - پوشاک پس از رشد قوی ۵/۲ درصدی در سال ۲۰۱۸، به دلیل بروز عواملی چون موجودی بالای انبار، قیمت‌های پایین پنبه، روند ملایم خرده‌فروشی و تقاضای ضعیف صنعت در سال ۲۰۱۹، با ۲/۷ درصد کاهش مواجه گردید. هر سه زیرمجموعه این صنعت (منسوجات، چرم و کفش، پوشاک) به کاهش رشد مذکور کمک نموده و تنها چند کشور تولیدکننده بزرگ یعنی هند، اندونزی، ویتنام و به ویژه ترکیه توانستند شرایط خود را حفظ نمایند.

شیوع کووید ۱۹ در آغاز سال ۲۰۲۰، اثرات بسیار نامطلوبی بر تجارت جهانی، تولید و فعالیت‌های خرده‌فروشی این بخش وارد نمود. از بین تمام قسمت‌های اصلی خرده‌فروشی، بیشترین آسیب به بخش پوشاک وارد آمده به طوری که در برخی از بازارهای اروپا در شرایط قرنطینه، فروش پوشاک تا ۹۰ درصد کاهش یافته است. از سوی دیگر، پس از کاهش محدودیت‌های خرده‌فروشی نیز، پوشاک کماکان کندترین روند رشد را داشته و فروش آن ۲۰ تا ۳۵ درصد کمتر از سطح پیش از بحران می‌باشد. این در حالیست که روند ورشکستگی در بین خرده‌فروشان بزرگ پوشاک و فروشگاه‌های بزرگ زنجیره‌ای تسریع شده و ریسک‌های عدم پرداخت در این صنعت با آسیب‌پذیری بالا، افزایش یافته است. یکی از نقاط قوت این صنعت، تجهیزات حفاظت شخصی است؛ هرچند این بخش نیز به تنهایی نمی‌تواند تقاضای ضعیف سایر بخش‌های صنعتی و خرده‌فروشی را جبران نماید. انتظار می‌رود گردش مالی جهانی این صنعت در سال ۲۰۲۰، تا ۲۰ درصد کاهش یافته و در بهترین حالت، در سال ۲۰۲۲ به سطح پیش از بحران بازگردد.

مرور کلی صنعت

- بازگشت نسبی به حالت عادی پس از شیوع کرونا در برخی مناطق مهم (آسیا-اقیانوسیه، اروپا و آمریکای شمالی)
- کاهش نفوذ چین به عنوان قطب تولید پوشاک
- ابتکارات ارائه شده از سوی مشتریان بزرگ (خرده‌فروشان لباس) برای محدود ساختن اثرات زیست‌محیطی و سازگار شدن با ترجیحات متغیر مصرف‌کنندگان
- تغییر بهای مواد خام اولیه (پنبه، روغن)

نقاط قوت

- علاقه شدید مصرف‌کنندگان کشورهای پیشرفته به آخرین تغییرات مد
- رشد مناسب بسیاری از بازارهای کوچک دارای مشتریان محدود و برای محصولی خاص^۱ (اقلام لوکس، پوشاک ورزشی)
- رشد مشتریان طبقه متوسط در کشورهای نوظهور
- افزایش سرعت تغییرات مد

نقاط ضعف

- آسیب پذیری زنجیره تأمین جهانی در مقابل شوک های خارجی (همه‌گیری و تنش های تجاری)
- فشار بسیار قوی از سوی مشتریان بزرگ (خرده‌فروشان پوشاک)
- ترجیحات متغیر مصرف‌کنندگان و تأثیر نامطلوب آن بر تقاضا
- رقابت بازار به سرعت در حال رشد پوشاک دست دوم در اقتصادهای پیشرفته
- انتقال پرچالش کارخانجات تولیدی از چین به سایر کشورها (ویتنام، بنگلادش، اندونزی و غیره)
- افزایش هزینه‌های عملیاتی به دلیل استفاده از استانداردهای جدید زیست‌محیطی، اجتماعی و نظارتی (ESG)
- بالا بودن کسش قیمتی تقاضا در برخی محصولات
- تأثیر شدید بحران کووید ۱۹ بر صنعت
- ساختار قیمتی بسیار حساس نسبت به نوسان قیمت کالاها

زیربخش‌ها

- **منسوجات:** حدود ۵۰ درصد گردش مالی صنعت را در برمی‌گیرد. تولیدکنندگان منسوجات بیشتر نیازهای صنایع پوشاک و به سازی منازل و به میزان کمتر نیازهای سایر صنایع همانند اتومبیل را تأمین می‌نمایند.
- **پوشاک:** حدود ۳۰ درصد گردش مالی صنعت را شامل می‌شود. تولیدکنندگان پوشاک عمدتاً پیمانکارانی هستند که تولید لباس و سایر لوازم مد موردنیاز خرده‌فروشان بزرگ مد را بر

¹ Niche market

² Environmental, Social and Governance

عاهده دارند.

• **کفش و چرم:** حدود ۲۰ درصد گردش مالی صنعت به این بخش اختصاص دارد. البته معمولاً

کانال‌های توزیع کفش و سایر کالاهای چرمی از پوشاک مجزا می‌باشد.

شایان ذکر است ۸۰ درصد گردش مالی این صنعت مربوط به آسیا و اقیانوسیه می‌باشد که در این میان چین با ۵۰ تا ۶۰ درصد بیشترین سهم را داشته و مابقی به کشورهای هند، بنگلادش، ویتنام و اندونزی اختصاص دارد. علاوه بر آسیا، ترکیه و مکزیک نیز دارای صنایع قابل توجهی هستند که محصولات آنها به ترتیب به بازارهای اروپا و ایالات متحده صادر می‌شود. برخی کشورهای تولیدکننده الیاف و پارچه‌های باتکنولوژی بالا مانند ایتالیا، فرانسه، آلمان و خصوصاً ژاپن کماکان سطح قابل توجه تولید خود را حفظ نموده‌اند.

ارزیابی ریسک

اگرچه دو بخش اصلی صنعت نساجی-پوشاک، یعنی منسوجات و پوشاک، به هم پیوسته می‌باشند، اما محدودیت‌ها و مکانیسم‌های متفاوتی دارند. بخش منسوجات، مواد اولیه بازار پوشاک را فراهم می‌کند، که بخش عمده آن پنبه برای الیاف طبیعی و پلی استر برای الیاف مصنوعی می‌باشد.

تعطیلی فروشگاه‌های پوشاک در پی بحران کرونا، آسیب جدی به صنعتی وارد نمود که در دهه گذشته نیز با مشکلاتی مواجه بوده است. کاهش درآمد شناسه‌های تجاری (برندها) و فروشگاه‌ها در پی تضعیف تقاضا از سوی مصرف‌کنندگان، منجر به کاهش، تعلیق یا حتی لغو کامل سفارشات پوشاک گردید و از سوی دیگر واردات الیاف طبیعی مانند پنبه را نیز مختل یا لغو نمود. در حالی که قیمت یک پوند پنبه در ۹ ژانویه ۲۰۲۰، ۰/۷۱ دلار بود، قیمت آن در اول آوریل به ۰/۴۸ دلار (کمترین میزان از سال ۲۰۰۸) کاهش یافت و سپس با اندکی افزایش، در اواسط ماه ژوئن به ۰/۵۹ دلار رسید. به دلیل کاهش عرضه مواد اولیه، کارخانجات و خطوط تولید متعددی در کشورهای چین، پاکستان، هند، بنگلادش و ویتنام بسته شدند. طبق اعلام اداره کشاورزی و اقتصاد منابع و علوم استرالیا^۳ این کشورها ۷۰ درصد مصرف پنبه جهان را به خود اختصاص داده‌اند و تعطیلی آنها منجر به کاهش ۱۴ درصدی مصرف پنبه طی بازه زمانی ۲۰۱۹-۲۰۲۰ نسبت به فصل قبل شده است.

شوکه عرضه و تقاضا در این بخش منجر به کاهش جریان نقدی شرکت‌ها، از دست دادن شغل، و حتی ورشکستگی گردیده است. بر اساس برآورد شرکت مشاوره مکینزی^۴، یک سوم شرکت‌های این بخش، حداکثر ۱۲ تا ۱۸ ماه پس از بروز بحران دوام خواهند آورد.

^۳ Australian Bureau of Agricultural and Resource Economics and Sciences (ABARES)

^۴ Mckinsey

برخی مشکلات پیشین صنعت نیز در پی اقدامات صورت گرفته برای مقابله با همه‌گیری کرونا مانند تعطیلی مراکز فروش، تشدید شده است. با توجه به گسترش قابل توجه تجارت الکترونیک از زمان شروع اقدامات قرنطینه که قبل از بروز بحران نیز در جریان بود، شرکت‌هایی که از طریق همکاری با شرکت‌های متخصص در حوزه فروش آنلاین، توانستند توانمندی‌های خود را در این حوزه افزایش داده و از تجارت الکترونیک برای ارائه خدمات به مشتریان استفاده نمایند، کمترین آسیب را دیده‌اند. در سال ۲۰۱۸، فروش آنلاین جهانی پوشاک و کفش ۱۶ درصد کل فروش را به خود اختصاص می‌داد، در حالی که این رقم برای سال ۲۰۱۲، ۱۰ درصد بوده است. توسعه تجارت الکترونیک توأم با انتقال تقاضا از اروپا و ایالات متحده به آسیا-اقیانوسیه که ۶۲/۶ درصد فروش آنلاین را به خود اختصاص می‌دهد، صورت پذیرفت.

ارزیابی ریسک صنعت فلزات در مناطق مختلف جهان^۱

منطقه	آمریکای لاتین	آمریکای شمالی	اروپای مرکزی و شرقی	اروپای غربی	آسیا و پاسیفیک	خاورمیانه و ترکیه
ریسک [☆]	بسیار زیاد	بسیار زیاد	زیاد	بسیار زیاد	زیاد	زیاد

[☆] درجات مختلف ریسک شامل چهار درجه کم، متوسط، زیاد و بسیار زیاد می‌باشد.

وضعیت اقتصادی

پیامدهای کوتاه و میانمدت کرونا

بازار پوشاک به تغییر شرایط اقتصادی بسیار حساس است. بر اساس پیش‌بینی موسسه کوفاس فرانسه، تولید ناخالص جهانی در سال ۲۰۲۰، ۴/۴ درصد کاهش خواهد یافت؛ این در حالی است که رشد اقتصاد جهانی در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ به ترتیب ۳/۲ و ۲/۵ درصد بوده است. بازارهای عمده مصرف‌کننده پوشاک، به ویژه اقتصادهای پیشرفته و چین، در سال ۲۰۲۰ کاهش رشد شدید اقتصادی را تجربه می‌کنند (به ترتیب ۶/۸- و ۱ درصد در مقابل ارقام ۱/۷ و ۶/۱ درصد برای سال ۲۰۱۹). علاوه بر این، با وجود پیش‌بینی بهبود فعالیت‌های اقتصادی در سال ۲۰۲۱ در بسیاری از کشورها، تولید ناخالص داخلی اقتصادهای اصلی پیشرفته کمتر از سطح مشابه سال ۲۰۱۹ خواهد بود (طبق پیش‌بینی کوفاس، ۲/۴ - درصد برای ایالات متحده و ۲/۸ - درصد برای منطقه یورو). در بسیاری از کشورهایی که به منظور مقابله با کرونا، مقررات محدودسازی سختگیرانه‌ای اعمال نمودند، فروشگاه‌های پوشاک به عنوان مشاغل غیرضروری تعطیل شده‌اند.

^۱ بر اساس پیش‌بینی موسسه کوفاس فرانسه در اکتبر ۲۰۲۰

طبق پیش‌بینی مکینزی، درآمد جهانی صنعت پوشاک و کفش در سال ۲۰۲۰ در مقایسه با سال ۲۰۱۹ بین ۲۷ تا ۳۰ درصد کاهش و سپس در سال ۲۰۲۱ نسبت به سال ۲۰۱۹ به میزان ۲ تا ۴ درصد افزایش خواهد یافت. همچنین فروش پوشاک در اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۰ به نصف تقلیل خواهد یافت. در این شرایط مبهم که مصرف‌کنندگان پس انداز احتیاطی را ترجیح داده و تمرکزشان تنها بر خرید اقلام ضروریست، فروش آنلاین نیز نتوانسته زیان ناشی از تعطیلی فروشگاه‌ها را جبران نماید. طبق اطلاعات مکینزی، فروش آنلاین در چین ۲۰-۱۵ درصد، در اروپا ۲۰-۵ درصد و در ایالات متحده ۴۰-۳۰ درصد کاهش یافته است.

زنجیره‌های تولید صنعت نساجی و پوشاک که کل جهان را در برمی‌گیرد، به دلیل بحران اخیر با اخلال مواجه گردیده است. اوج همه‌گیری در چین و تعطیلی برخی از کارخانجات تأمین‌کننده منجر به کمبود کالا (مانند پنبه) و مواد اولیه گردید و در نتیجه صنایع تولیدی دنیا به ویژه آمریکای لاتین و آفریقای شرقی که وابستگی زیادی به مواد اولیه چین دارند، آسیب دیدند. پس از آن با گسترش بحران به اروپا و ایالات متحده، بسیاری از کشورهای مختلف نیز به منظور جلوگیری از شیوع کرونا، اقدام به تعطیلی کارخانجات خود نمودند. از سوی دیگر، به دلیل کمبود سفارش، بسیاری از شرکت‌ها قادر به پرداخت حقوق نبوده و مجبور به اخراج کارمندان خود شده‌اند.

دورنمای تولید، مصرف و تغییرات قیمتی پنبه

در کوتاه‌مدت تقاضا برای نخ و الیاف به سطح پیش از کرونا باز نخواهد گشت، زیرا میزان سفارشات به دلیل افت مصرف ناشی از رکود، موجودی انبار کالاهای فروش‌نرفته و الیاف استفاده‌نشده کارخانه‌ها رو به کاهش است. اداره کشاورزی، اقتصاد منابع و علوم استرالیا پیش‌بینی نموده که مصرف پنبه جهان در سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۲۰، ۸/۴ درصد افزایش یابد که همچنان ۷ درصد کمتر از سطح ۲۰۱۸-۲۰۱۹ خواهد بود. این منبع همچنین میانگین قیمت هر پوند پنبه را برای ۲۰۲۱-۲۰۲۰، ۰/۶۳ دلار پیش‌بینی نموده که ۱۲ درصد کمتر از فصل قبل می‌باشد.

به دلیل کاهش ۵/۵ درصدی سطح زیر کشت پنبه طی سال‌های اخیر، دورنمای تولید پنبه جهان در سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۲۰ با ۲/۸ درصد کاهش مواجه خواهد شد. محدودیت‌های دولت برای جلوگیری از گسترش کرونا در بسیاری از کشورها و توقف تولید منسوجات موجب افزایش ذخایر پنبه در سراسر جهان گردیده است (۲۲ میلیون تن در انتهای ۲۰۲۱-۲۰۲۰ که ۴/۷ میلیون تن بیش از آغاز سال ۲۰۲۰-۲۰۱۹ می‌باشد). بر اساس پیش‌بینی اداره کشاورزی، اقتصاد منابع و علوم استرالیا، تجارت جهانی پنبه در ۲۰۲۱-۲۰۲۰، به دلیل افزایش فعالیت‌های تولیدی در کشورهای واردکننده از جمله چین، ویتنام، بنگلادش، ترکیه و اندونزی، ۳ درصد افزایش می‌یابد.

افزایش استفاده از الیاف مصنوعی در مقایسه با الیاف طبیعی

بخش پوشاک به دلایل متعددی در حال تحول می‌باشد. استفاده از الیاف مصنوعی (عمدتا پلی استر) در حال افزایش است. در واقع پلی استر دارای مزایای متعددی نسبت به پنبه می‌باشد. تولید آن نیاز به آب کمتری داشته و نیاز به سموم دفع آفات نیز ندارد. همچنین کنترل و ترکیب آن با سایر الیاف راحت‌تر بوده و کمتر در معرض ریسک‌های آب و هوایی قرار می‌گیرد. علاوه بر این قیمت پایین نفت، هزینه الیاف مصنوعی را پایین نگه می‌دارد که انگیزه مناسبی برای جایگزینی پنبه و پشم با الیاف مصنوعی می‌باشد. لازم به ذکر است که به دنبال افزایش نگرانی‌های زیست‌محیطی مصرف‌کنندگان، پیشرفت قابل ملاحظه‌ای در زمینه الیاف طبیعی سازگار با محیط زیست صورت گرفته است.

انتقال کارخانجات نساجی به کشورهای کم هزینه‌تر

تولید منسوجات، خصوصا تولید منسوجات با ارزش افزوده پایین در حال انتقال از چین (که بر تولید نساجی در سراسر جهان تسلط دارد) به کشورهای است که هزینه تولید در آنها کمتر است (مانند ویتنام، هند، بنگلادش و اتیوپی). طبق پیش بینی موسسه فیچ سهم چین در صادرات جهانی منسوجات طی سال های ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۰ از ۳۸/۳ درصد به ۲۹/۱ درصد کاهش یافته است. انتظار می‌رود این روند که اخیرا نیز با تنش‌های تجاری بین ایالات متحده و چین تشدید شده، کماکان استمرار داشته باشد، زیرا افزایش دستمزد در چین موجب افزایش هزینه‌های تولید خواهد شد. این در حالی است که صنایع نساجی تمایل دارند کارخانجات خود را در کشورهای با دستمزد کمتر تاسیس نمایند.

انتقال تقاضا از اروپا و آمریکا به آسیا

با رشد تقاضا برای پوشاک در آسیا (خصوصا چین)، اهمیت اروپا و آمریکای شمالی در این بخش رو به کاهش است. طی سال ۲۰۱۸ فروش پوشاک در خارج از اروپا و آمریکای شمالی برابر با فروش پوشاک در این مناطق بوده و انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۵، ۵۵ درصد فروش جهانی پوشاک به این مناطق اختصاص یابد.

منطقه آسیا و اقیانوسیه (ویتنام، فیلیپین، اندونزی، مالزی، تایلند و سنگاپور) بازار جذابی برای پوشاک محسوب می‌شود، به ویژه از آنجا که سهم عمده‌ای به جمعیت جوان اختصاص دارد. شایان ذکر است سه وب سایت بزرگ تجارت الکترونیکی در این منطقه (Lazada, Shopee, Tokopedia) ارزش ناخالص فروش خود بین سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۸ را هفت برابر افزایش داده‌اند. یک تحول مهم دیگر در بازار پوشاک، اهمیت روزافزون تغییرات سریع مد به ویژه در اقتصادهای پیشرفته و چین است.